

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE YEREL YÖNETİMLER

Dr. Ufuk AYHAN*

I. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri, çoğulcu demokrasiye dayalı, başkanlık sistemiyle yönetilen federal bir cumhuriyettir. Yönetim sistemi üç kademeli bir yapı çerçevesinde şekillenen bu ülkede federal devlet ilk düzey yönetim birimini, eyaletler ise ikinci düzey yönetim birimlerini oluşturmaktadır. Eyaletlerin alt düzey yönetim birimleri olan yerel yönetimler ise, sayıları, nitelikleri ve yapıları itibariyle çok zengin bir çeşitliliğe sahiptirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nin federal yapısının belirleyici özelliğini, "adem-i merkeziyet" anlayışının bütün yönetim mekanizmalarına hakim kılınması oluşturmaktadır. Bu anlayışın bir gereği olarak, görevleri, mali kaynakları ve sorumlulukları Anayasada tanımlanmış olsa da, ikinci düzey yönetim kademeleri olan eyaletler işlerinde tümüyle serbesttirler. Üçüncü düzey yönetim kademesini oluşturan yerel yönetimler de yine aynı şekilde güçlü adem-i merkeziyet anlayışının etkisi ile şekillenmişlerdir.

ABD mahalli üniteleri, idari düzen açısından, esas itibariyle yerel kendi kendini yönetim ilkesinin bir sonucu olan demokratik ademi merkeziyet ilkesine göre kurulmuşlardır. Böylece Amerikan yerel yönetim sistemi, tek merkezli bir niteliğe sahip olmaktan son derece uzaktır. Ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok ülkede yerel yönetimlerden söz edildiğinde, yerel yönetim birimlerinin türleri, organları, görevleri, personeli ve mali yapısı gibi konularda bir model oluşturulabilirken, Amerikan yerel yönetim kuruluşları için aynı şeyi yapmak son derece güçtür (Türker, 1999: 595). Bu konuda Lennox L. Moak'ın "ABD'deki yerel yönetimler konusunda yapılacak araştırmalarda, bu idareleri nitelemek için kullanılan deyimlerin karışıklığı içinde kaybolmak tehlikesini göze almak gerekir" (Moak, 1977: 17) şeklindeki tespiti de, ABD'deki yerel yönetimler hakkında yapılacak çalışmaların ve sisteme ilişkin kavramsal bir çerçeve oluşturulmasının güçlüklerini ortaya koymaktadır.

---

* Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi Meslek Etiği ve Mesleki İngilizce Ders Görevlisi.

ABD'nin oluşumunda son 500 yıllık süreç içerisinde çok farklı etnik grup, din ve mezheplerden gelen göçmenlerin etkili olması ve bireysel özgürlüklere kıskançlık derecesinde sahip çıkılması, tek bir üniter devlet yapısının ortaya çıkmasını engellemiştir. Belki de diğer ülkelerde olduğu gibi tek düze bir yerel yönetim modelinin Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya konulmasının temel nedenlerinden birisini de, bu özelliği oluşturmaktadır (Şahin, 1999: 121). Ayrıca, ABD yönetim sisteminde yerel yönetimler arasında bir kademelendirilmenin söz konusu olmadığı da unutulmamalıdır. Bunun yanında yerel yönetimlerin tüzel kişiliğe, idari ve mali otonomiye, seçimle iş başına gelen karar ve yürütme organlarına sahip olması, ortak özellikleri olarak sayılabilir.

Bu çalışmada, vatandaşa en yakın yönetsel kademe olması nedeniyle demokratik yönetimin en önemli unsurlarından olan yerel yönetimlerin A.B.D. yönetim sistemindeki yeri, siyasal ve tarihsel olarak ortaya çıkışları, türleri, yapıları, kaynakları, yetki ve görevleri, federal ve federe devletle ilişkileri incelenmeye çalışılmıştır. Birbirinden çok farklı nitelikleri nedeniyle, ABD'nin yerel yönetim sistemini ülkemiz ile kıyaslamalı bir şekilde ele alıp incelemekte önemli güçlükler söz konusu ise de, ülkemizde sürekli geliştirilmeye çalışılan yerel yönetim sisteminin yeniden yapılandırılması çabalarında, diğer ülke örnekleri gibi ABD'nin yerel yönetim sisteminin bilinmesinin, daha zengin bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

II- AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE YEREL YÖNETİMLERİN TARİHÇESİ VE SİYASAL TEMELLERİ

Amerika Birleşik Devletlerinde yerel yönetimlerin kökenleri 18. yüzyıla kadar inmektedir. Amerikan eyaletleri bağımsızlıktan önce de ayrı ayrı örgütlendiklerinden merkezi hükümete yetki bırakma açısından kıskanç davranmışlar, federal bir devlet kurma düşüncesini de, ancak halkın günlük yaşantısını ilgilendiren tüm düzenlemelerin eyalet hükümetlerine bırakılması şartıyla hayata geçirmişlerdir (Şahin, 1999: 21).

İngiliz Turgot ve Bentham 18-19. yüzyılda yerel yönetimler konusunda ortaya çıkmış iki büyük düşünürdür. Turgot, yerel yönetim reformu düşüncesini ortaya atarak bütün İngiliz Krallığını belediye ve köylere ayırmayı savunmuştur. Özellikle Turgot'un görüşleri Amerika ve Avrupa'da geniş uygulama alanları bulmuştur. Ardından Bentham ve onun takipçileri sayesinde 19. yüzyılın başlarında "local government" terimi ekseninde yerel yönetimler doğmaya başlamıştır (Görmez, 1997: 29-30). İngiliz-Amerikan geleneği Amerika Birleşik Devletlerindeki mahalli idarelerin ortaya çıkışında etkili olmuştur.

20. yüzyıla doğru yerel yönetimler temel yönetim birimleri arasına girmiş, hatta belediyeler “devletin bir parçası değil, sivil toplumun bir parçası olarak” algılanmaya başlanmıştır. Fransız düşünürü Tocqueville “bir ulusun bağımsız bir hükümet kurabileceğini, ancak belediye kuruluşlarına sahip olmadan bağımsızlık heyecanına sahip olamayacağını” söylemiştir.

Amerika’daki yerel yönetimler aşağıdan yukarıya doğru devlet yapısı içerisinde yer almıştır. Kuruluşlarında egemenliklerinin bir kısmını merkezi yönetimlere devretmesine rağmen, sadece yerel yönetimi ilgilendiren noktalarda devletin hiç bir işe karışmasını kabul etmemiştir (Görmez, 1997: 31-34). Artık 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında her biri itfaiye, kanalizasyon, su v.b. birçok hizmeti sağlamak için vergi toplama yetkisine sahip olan özerk mahalli idare yönetimleri ortaya çıkmıştır (Nadaroğlu, 1998: 126).

Bu arada Amerika Birleşik Devletlerinde özerk belediyecilik hareketi 1875 Missouri Anayasası ile yasallaşarak daha sonra California, Washington ve Minnesota başta olmak üzere pek çok eyalette kabul görmüştür. Kısaca “home-rule” olarak nitelenen bu sistem, belediyelerin yerel ihtiyaçların karşılanmasında kendi kendini yönetme hakkı olarak ortaya çıkmış ve Amerikan eyaletlerinde kanunla tanınan ve Anayasa ile tanınan olmak üzere bu hak iki düzeyde ele alınmıştır. Yerel yönetim anlayışı ise ekonomik, sosyal ve politik süreçlere katılım olarak kendisini göstermiştir (Görmez, 1997: 35-37).

Amerika Birleşik Devletleri’nde özerk belediyecilik (municipal home rule) akımı, belediyelerin yerel nitelikteki işlerine üye devletlerin (state) ya da eyaletlerin karışmasına izin vermez ve kamusal ve toplumsal hizmetlerle kolluk görevlerini yerine getirebilmeleri için, belediyelere gerekli yetkilerin ve kaynakların verilmesini öngörür. Bu ilke “hükümetin halka olabildiği ölçüde yakın olması ve her yerel topluluğun yerel nitelikteki işleri kendisinin görmesi” şeklinde tanımlanabilir (Keleş, 1994: 33-34). Bir başka tanıma göre ise özerk belediyecilik; “kesin karar alma yetkisi, merkezi idarenin yersiz etkilerinden arındırılmış olma ve parasal açıdan bağımsız olma” (Tortop, 1991: 22-24) anlamına gelmektedir.

III- GÜNÜMÜZ ABD YEREL YÖNETİM SİSTEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

ABD yerel yönetimlerinin kendine özgü birtakım özellikleri vardır. Bunların başında, yerel yönetim birimlerinin çeşitli üye devletlerde değişik fonksiyonlara, hatta bazen değişik isimlere sahip olmaları gelir (Nadaroğlu, 1998: 126). Bazı yerel yönetim birimleri bir kısım üye devletlerde mevcut iken,

diğerlerinde mevcut değildir. Bazen de aynı fonksiyonu ifa eden mahalli ünite-ler üye devletlerde değişik biçimlerde isimlendirilmektedir (Türker, 1999:596).

Mevcut yerel yönetimleri sınıflandırırken, Amerikan sistemi ile Türk sistemi arasında tam bir karşılaştırma yapmak ve yerel yönetim birimlerini birbirleri ile eşleştirmek mümkün olmamaktadır. Genel olarak yerel yönetimler için Counties, Municipalities, Townships, School Districts, Special Districts şeklinde bir sınıflandırma yapılmaktadır. ABD yerel yönetimlerinin köken olarak İngiliz ekolünü andırdığı daha önce ifade edilmişti. Dolayısıyla bu yerel yönetim birimleri, İngiltere'deki benzerleri ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak 1985 tarihli Avrupa Yerel Yönetimler Şartı dikkate alındığında, özellikle özerk yerel yönetim anlayışı, yerel yönetimlerin sorumlulukları, denetimi, mali kaynakları, yerel makamların birlik kurma ve birliklere katılma hakkı gibi unsurları incelendiğinde, ABD yerel yönetimlerinin, her ne kadar temel olarak İngiltere, Fransa ve Almanya ağırlıklı bir yapısal özellik taşıyalar da, çoğu Avrupa ülkesindeki benzerlerinden yerel demokrasi bağlamında daha ileri oldukları değerlendirilmektedir.

Ayrıca, 1992 Mart ayında Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentli Halklar Deklârasyonu'nda yer alan, geçmişten günümüze farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içerisinde yaşamalarının sağlanması, çoğulcu demokrasilerde, kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin hayata geçirilmesi, yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması, yerel doğal kaynak ve değerlerin yerel yönetimlerce akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde belde yaşayanlarının yararı gözetilerek korunması ve idaresi, kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilere doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri, bu deklârasyonda tanımlanan hakların sağlanması için gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması gibi hususlar irdelendiğinde, Avrupa'da 1985 ve 1992 yıllarında ortaya atılan fikirlerin ABD'de yerleşmiş olduğu ve ABD yerel yönetimlerinin yerel demokrasi konusunda çok daha ileri bir noktada oldukları görülecektir.

Yerel yönetimlerin genel özelliklerini ve özellikle demokratik niteliklerini irdemişken, halkın denetimini içeren, Recall ve Public Hearing gibi terimlerin de açıklanması uygun olacaktır.

Halkın yerel yönetimlerle iç içe olduğu ABD'de bu yönetimlerin halka dayalı ve katılımcı bir anlayışla yönetilmesi için vatandaşlara **referandum**

hakkı tanınmıştır. Sorunların çözümlerinde halkın eğilimi belirlenemez ise, belediye seçmen listelerine kayıtlı seçmenlerin %60'ının imzalı başvurusu ile referandumla gidilir. Belediye avukatının hukuksal bir metin şeklinde getirdiği öneri 2/3 oyla kabul edilerek yürürlüğe girer.

Recall (görevden düşürme) ile seçimle iş başına gelen bir kamu görevlisi, yine halk oyu ile görev süresi dolmadan görevinden alınabilir. Bu uygulama yetersiz bir kamu görevlisinin seçim dönemi sonuna kadar yönetimde kalması yerine eksikleri görüldüğünde görevden alınmasını sağlar. Bu yöntem uygulamada çok az başarı sağlasa da yerel yönetimlerin bu hakkı elinde bulunduran halka daha da önem vermesini sağladığı için önemlidir (Metin ve Altunok, 2002: 16)

Genel yönetimle ilgili olarak karar alınmasında vatandaşların katıldığı diğer bir yol da **public hearing (genel halk görüşmesi)** yoludur. Bu yol genel siyaseti etkileyen her önemli karar hakkında toplum görüşünün alınmasını, en azından bilgi verilmesini gerektirir. Bu yol arazi arsa planlaması, ana yolların değiştirilmesi gibi konularda yetkili organlar karar almadan önce kullanılır. Bu toplantılarda halk ve dernek temsilcilerinin soru sorma, görüş bildirme, söz alma hakları vardır (Türker, 1999: 600).

IV. ABD'DE YEREL YÖNETİM BİRİMLERİ VE YÖNETSEL YAPILARI

Bu kısa değerlendirmenin ardından, ABD'deki yerel yönetim kuruluşlarını aşağıdaki başlıklar altında inceleyebiliriz:

1) County

Eyaletlerin kendi sınırları içerisindeki en büyük mahalli idare birimi (Türker, 1999: 596) olan county'ler, bazı hizmetlerin yürütülmesinde üye eyalet adına, onun uzantısı gibi davranarak etkin rol oynar (Şahin, 1999: 66). Seçilmiş bir meclisi bulunan bu birimler, coğrafi bir bölge içerisinde faaliyet yürüten önemli bir mahalli idare birimidir.

Connecticut ve Rhode Island dışında ABD'yi oluşturan üye federe devletlerin (eyaletlerin) tümünde var olan county'ler, New England eyaletindeki sadece yargı görevini ifa eden County Louisiana'da "Parish" adını alır. Genellikle bir yargı mercii olarak üye devletin ceza kanununu uygulayan county'ler, eyaletlerin vergileri ile mahalli vergileri tahsil eder, seçim yerleri ile seçim görevlilerini tayin eder ve seçimleri uygular. Okulları ve

kütüphaneleri yönetir, yolları ve köprüleri yapar ve onarır. Sosyal tesisler kurmak şeklindeki diğer bazı görevleri de vardır (Nadaroğlu, 1998: 126).

County yönetimlerine eyaletler tarafından yetki belgeleri (charter) (buna berat da diyebiliriz) verilerek, bu yönetimlerin amaç ve yetkileri ayrıntılı olarak belirtilir. Bu yetki belgeleri özel ve genel yetki belgeleri olmak üzere iki türdedir. Bu ayırım nedeniyle county görevlileri “Dillon” (kuruluşların sadece açık bir şekilde verilmiş veya belirtilmiş yetkileri kullanabilmeleri) kuralına şiddetle karşı çıkmış ve buna karşılık idari bağımsızlık yetki belgesini (Home Rule Charter) savunmuşlardır (Şahin, 1999: 123-124).

Hemen bütün eyaletlerde county’ler, denetçiler veya county komiserlerinden oluşan kurullarca ve genellikle seçimle iş başına gelen memurlarca yönetilmektedir. Seçilmiş organları olmayan yerleşim birimleri doğrudan county’ye bağlıdır. County’ler kendilerine bağlı bu birimlerde tüm belediye hizmetlerini yapmakla yükümlüdürler (Nadaroğlu, 1998: 127).

County’lerin teşkilat yapısı için tek tip bir yapıdan söz etmemiz mümkün değildir. Zira eyaletten eyalete farklılık arz etmektedir. Ancak iç teşkilat yapılarının temel unsurlarını County meclisleri, seçilmiş idari görevliler, atanmış görevliler, meclis ihtisas komisyonları olarak dörde ayırabiliriz (Türker, 1999: 597-599). Bunlardan County meclisi, birden fazla üyeden oluşan karar alma ve yürütme organıdır. Yerine göre komite, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu gibi isimler de almaktadır. Üye sayısı 3-50 arasında değişen bu meclislerde seçimle iş başına gelinmektedir.

Seçilmiş idari görevliler idari alanda istihdam edilmekte olup bunlar; maliye amiri, yol ve köprülerle ilgili planlama, yapım, arazi çalışmaları, sınır tespiti, imar planları işleri için bayındırlık amiri, eğitim müdürü, kayıt ve arşiv müdürü; yargı alanında; şerif, savcı, adliye yazı işleri müdürü, adli tip yetkilisidir.

Atanmış görevliler ise; sağlık müdürü, sosyal güvenlik müdürü, yol müdürü, tarım müdürü, veteriner ve kamu avukatıdır. İhtisas meclis ve komisyonlarının görev konuları oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Bu alanları; sosyal güvenlik, sağlık, hastane, kütüphane, seçim, arazi kıymet takdiri, planlama, personel, dinlenme ve eğlence, hava alanları, okulların finansmanı ve tarım şeklinde sıralayabiliriz.

2) Municipality

Türkçe’de belediye adını verebileceğimiz municipality, bazı eyaletlerde town, brought ve village gibi isimler de almaktadır. Daha çok yoğun nüfuslu

küçük yerleşim birimlerinin yerel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak kurulmuş ve farklı düzeylerde yetkilere sahip bulunan bir yerel yönetim birimidir.

Municipality'lerin hukuki yönden kişilik kazanmalarını sağlayan yazılı izinler (charter), kurulacak mahalli ünitenin amacını, hak ve yetkilerini, sahip olduğu imtiyazları ve idare şeklini de gösteren resmi bir belge niteliğindedir. Municipality'lerin hak ve yetkileri ise, vergilendirme ve borç alma yetkisi; sağlık, güvenlik ve adabı koruma ve geliştirme yetkisi; belirli amaçlarla istimlak yapma hakkı; belirli kamu kuruluşlarını işletme ve kanunları cebri olarak uygulama yetkisi şeklinde sıralanabilir (Nadaroğlu, 1998: 127).

Municipality'ler önemli ölçüde otonom kuruluşlar olmalarına rağmen, genellikle federe devletlerin yararlandıkları dokunulmazlık hakkına da sahiptirler. Üye devlet kanunları izin vermedikçe, municipality'ler aleyhine kamusal faaliyetlerinden ötürü dava açamaz. Eyalet kanunlarının buna izin veriyor olması gerekmektedir. Mesela bir polis görevi esnasında gereğinden fazla şiddet uygulamışsa belediyeye dava açamaz, sadece görevli polise karşı dava açma imkanına sahiptir (Nadaroğlu, 1998: 128).

Bütün municipality'ler kamusal faaliyetleri gerçekleştirebilmek için personel istihdam eder ve vergilendirme, borçlanma, sağlık, güvenlik konularında yetkili otonom yapıları vardır. Ayrıca yasa dışı faaliyetleri önler ve cezalandırır, gerekirse güç kullanabilir (Şahin, 1999: 129). Ancak bunun yanı sıra, kuruluşlarına izin veren belgelerdeki (charter) esaslar dahilinde üye devlet tarafından kontrol edilirler. Bazı faaliyetleri ise üye devletlerin özel denetimine tabidir. Örneğin vergilendirme için yapacakları değerlendirmelerde kullanacakları yöntemler ve normlar genellikle yönetmeliklerle düzenlenir, gelir kaynakları üye devletlerin anayasaları ile sınırlanır. Ayrıca bunların borçlanmalarının sınırı da üye devletlerin anayasaları tarafından saptanmış ve borçları hakkında rapor vermeleri öngörülmüştür. Kamulaştırma konusundaki yetkileri de genellikle kısıtlanmıştır (Nadaroğlu, 1998: 128).

Municipality'ler otonom kuruluşlar olmakla birlikte eyaletlerin ajanı konumundadır. Bu nedenle eyaletlerin sahip olduğu dokunulmazlıklardan da yararlanırlar (Şahin, 1999: 129).

Municipality'lerin yönetim yapısı ve teşkilatlanmaları, birbirinden önemli farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle farklı kategorilere ayırarak incelemek daha anlamlı olacaktır. Municipality'ler, belediye başkanlı meclis sistemi, profesyonel yöneticili meclis sistemi ve kent komisyonu şeklinde sınıflandırılabilir (Türker, 1999: 602):

a) Belediye Başkanlı-Meclis Sistemi

Bu sistemde seçilmiş bir belediye meclisi vardır. Belediye başkanları her eyaletin özel kanunlarına göre değişen yetkilere sahiptirler. Bu nedenle bu sistem güçlü belediye başkanı ve zayıf belediye başkanı olmak üzere iki alt bölüme ayrılarak incelenebilir.

i. Güçlü Belediye Başkanı (Strong Mayor)

Bu sistemde belediye başkanı genel halk oyuyla seçilir ve bu niteliğinden dolayı büyük bir otoritesi ve yürütme gücü vardır. Yasama yetkisi genel oyla seçilmiş belediye meclisine aittir. Yargı yetkisi de yine genel oyla seçilen avukat ve denetçiler tarafından kullanılır (New York ve Detroit’de olduğu gibi). Güçlü belediye başkanları belediye meclis kararlarını veto etmek, görevlileri atamak, uzaklaştırmak gibi yetkilere sahiptir.

ii. Zayıf Belediye Başkanlığı

Bu sistemde ise yürütme gücü belediye meclisine aittir. Zayıf belediye başkanının temsil ve merasimlere katılmak gibi sembolik görevleri vardır.

b) Belediye Meclisi-Şehir Yöneticisi Sistemi

Bu sistemde yetki halk tarafından seçilmiş belediye meclislerine aittir. Meclis, üyeleri arasından birini belediye başkanı olarak seçer. Aynı zamanda çeşitli idari birimleri yönetecek, koordine edecek, yerel idarelerin politikasını uygulayacak “city manager” denilen profesyonel yöneticiyi atar. Belediye meclisi şehir yöneticisi atama ve azletme yetkisine sahiptir. Belediye başkanı meclis üyesidir, veto hakkı yoktur, idari yetkileri de bulunmamaktadır. Görevi politik lider olarak, merasimlere, sosyal ve sivil çalışmalara katılmaktır. Bu sistem daha çok nüfusu 10.000’i geçen şehirlerde uygulanır. Başarılı bir sistem olarak nitelendirilmekte ve sistem giderek yaygınlaşmaktadır (Türker, 1999: 601). Bu sistemin özelliklerini genel olarak sayacak olursak;

- Şehir yöneticisi belediye hizmetlerinin yürütülmesini sağlar. Siyasal nitelikli değil, tarafsızdır. Belediye meclisinin aldığı kararları uygular ve bu görevinden dolayı meclise karşı sorumludur.

- Şehir yöneticisi, şehrin iyi yönetimi için alınması gereken önlemler hakkında meclise önerilerde bulunabilir. Belediye meclis toplantılarına şehir yöneticisi katılır, toplantıların duyurulmasını sağlar.

- Etkili bir yönetim sağlanması için reorganizasyon teklifleri yapılabilir.

- Vatandaşların şikayetlerini ve idari organizasyon sorunlarını inceler.

- Şehir yöneticisi tam gün esasına göre çalışır. Belediye meclisinin ön izni olmadıkça başka hiç bir görev alamaz (Türker, 1999: 602).

c) Kent Komisyonu Sistemi

Halen Amerika Birleşik Devletlerinde az sayıdaki municipality’de uygulanmaktadır. Halk tarafından seçilen komisyon üyeleri (5 kişi) hem karar organı hem de uygulama organıdır. Üyelerin kendi aralarında seçtikleri başkanın halkı temsil etmek ve komisyon toplantılarına başkanlık etmekten başka bir görevi bulunmamaktadır (Türker, 1999: 601).

3) Township

Diğer bir yerel yönetim birimi olan Township için Town, Plantation, Location gibi adlar da kullanılmaktadır. Bu idareler, New England eyaletinin temel yerel yönetim birimidir (Türker, 1999: 602). Township, genellikle county’nin ayrı bir alt bölümünü oluşturan yerel yönetim birimidir. Koloni döneminden kalma bir alışkanlık olarak halen 20 eyalette kullanılmaktadır (Odabaş, 1997: 602). Aslında bir ilçe görüntüsünde olan Township’lerin bir kısmı, nüfuslarının artması sonucu il görüntüsü kazanmışlardır. Bazı üye devletlerdeki Township’ler komiserler veya heyetlerince, diğer bazı üye devletlerde ise genel oyla seçilen denetçilerle yönetilmektedirler (Nadaroğlu, 1998: 129).

Township’ler fonksiyonel olarak ABD’nin federal yapısı içerisinde eyaletlere göre büyük farklılıklar göstermektedir. Buna rağmen bir genelleme yapacak olursak; mahalli yolların yapım ve bakımı, ilkokulların yönetimi ve yoksullara yardım, kütüphane, su, kanalizasyon, çöp imha gibi kırsal nitelikli işleri, bu yerel yönetim birimlerinin görevleri olarak sayabiliriz (Türker, 1999: 602).

Ayrıca, başta New England eyaletindekiler olmak üzere bazı Township yönetimlerinde “Kasaba Toplantısı” denen, doğrudan demokrasi uygulaması niteliğindeki bir sisteme rastlanılmaktadır. Bu sistemde, kayıtlı bütün seçmenler bazı görevlileri seçmek ve mahalli konuları tartışmak ve karar almak üzere toplanmaktadırlar (Türker, 1999: 602-603).

Yönetim organları, “Mütevelli Heyeti”, “Danışmanlar Meclisi”, “Yönetim Kurulu” olarak adlandırılan en az üç üyeden oluşan kurullardır. Yöneticilerin atanmasında bir profesyonelleşme vardır. Ayrıca bu yönetim birimine nüfus ve alana göre bir takım görevler de verilmektedir (Türker, 1999: 603).

4) District

İlk üç başlık altında incelenen yerel yönetim birimleri, belli ölçüde genel amaçlı yerel yönetim türleri idi. District ise, sadece belirli bir özel amaca hizmet eden ya da belirli bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yerel yönetim birimleri şeklinde tanımlanabilir. Örneğin sadece okulların yönetimini ele alan birimler, diğerlerinden ayrılarak “School District” adını almıştır. Hizmet alanları su ve kanalizasyon, konut, yangınla mücadele, çevre kirliliğinin önlenmesi, tabii kaynakların korunması ve ulaşım gibi konuların yanında okulların yönetimini de içermektedir.

Sınırları Township ve Municipalities kapsamından biraz farklıdır. Bunlar, seçilmiş meclisleri olan bölgesel birliklerdir. Her district kapsadığı çevre ile ilgili eğitim, su dağıtımı, temiz havanın korunması gibi hizmetleri üstlenir (Şahin, 1999: 130).

Amerika Birleşik Devletleri genelinde yaklaşık 45.000 civarında bu tür yönetim bulunmaktadır. Bunlardan 15.000 kadarını okul yönetimleri oluşturmaktadır. Alaska hariç her eyalette bu yönetim türü yer almaktadır (Türker, 1999: 603). Amerika’daki en büyük özel bölge yönetimi havaalanı, köprüleri ve otobüs terminallerini işleten “New York Terminal Otoritesi” şeklindedir.

Bu yerel yönetim sisteminin savunucuları verimli bir yönetimi mümkün kıldığını iddia ederken, karşıtları ise devlete ait görevleri yayararak kontrol edilmesi çok güç bir hale getirdiğini iddia etmektedir (Şahin, 1999: 130). Burada kısaca alt başlıklar halinde school ve special district yönetimlerini inceleyelim:

a) School District

“Amerika Birleşik Devletlerinde ilk, orta ve yüksek öğrenim genellikle school districts adı verilen ve yerel yönetim birimleri arasında yer alan kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durumda school district “okulların bakım ve idaresi için vergileme ve yönetme gücüne sahip sınırlı bir coğrafi bölge” olarak tanımlanmaktadır” (Nadaroğlu, 1998: 130).

Okul bölgelerinin sayılarında kırklı yıllardan itibaren bir düşüş görülmüştür. 1942 yılında sayıları 108.579 iken, 1997 yılında 14.851’e düşmüştür. Bunda bu yerel yönetim birimlerinin birleştirilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Özellikle elli yıllık bir periyotta Amerikan yerel yönetimlerinin genel toplamındaki düşüş de bu azalmadan kaynaklanmaktadır (Odabaşı, 1997: 67).

b) Special Districts

Amerika Birleşik Devletlerini oluşturan eyaletlerin her birinin anayasalarına ve yasalarına göre special district'ler kurulmuştur. Bunlar genellikle tek fonksiyon ifa eden kuruluşlar görünümündedir. Special district'lerden bazıları su temini, bazıları içme suyunun sağlanması, bazıları da havaalanlarının işletilmesi ve benzeri hizmetleri gerçekleştirmektedirler. Special district'lerin özelliği, bu hizmetlerden sadece birini gerçekleştirmekle yükümlü bulunmalarıdır. Bir başka deyişle special district, aslında üye devletlerin, sınırlı bir bölgede sulama, su temini, sağlık vb. belirli tek bir kamu hizmetinin sağlanması amacıyla kurulmuş siyasal bir alt bölümdür (Nadaroğlu, 1998: 130).

Ülke genelinde eyaletlerin bünyesindeki Special district'lerin faaliyet alanları county, municipality, township'lerin toplamının dörtte üçüne eş olmaktadır (Odabaşı, 1997: 67). Son olarak bu birimlerin kurulabilmesi için, eyalet mevzuatı çerçevesinde yerel halkın bu yöndeki iradesini eyalet yönetimine bildirmesi, ardından başvuru belgeleri kapsamında kurulacak birimin niteliği ve görev alanına ilave olarak belirli sayıda seçmenin ya da belirli bir araziye sahip olanların müracaatları gerekmektedir (Türker, 1999: 603).

Special district kavramı içerisinde yer alan belirli özel hizmetler kavramı ülkemiz ekseninde 3030 sayılı yasa ile Anakent düzeyinde altyapı hizmetleri ile kara ve deniz taşımacılığı hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla anakent belediye başkanının başkanlığında kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin katılacağı Altyapı Koordinasyon Merkezi ve Ulaşım Koordinasyon Merkezi (AYKOME-UKOME) gibi kuruluşları hatırlatmaktadır (Keleş, 1988: 26). 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. Maddesine göre düzenlenen bir yönetmelik kapsamında çalışmalarını yürüten AYKOME, Ankara metropolitan kent genelinde belediye kuruluşlarının (ASKİ, EGO, Fen İşleri Daire Başkanlığı) ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının (PTT, TEK, TCK, DSİ vb.) altyapı yatırımlarının eşgüdümünü sağlamıştır (Göymen, 1997: 90).

Bu tip yapılara ilk örnek, 23 Kasım 1981 tarihinde kabul edilen İSKİ Genel Müdürlüğü kuruluş ve görevleri hakkında 2560 sayılı yasayla İSKİ'nin kurulmasıdır. Bu yasa ile, İstanbul Belediyesi'nin su ve kanalizasyon hizmetleri bağımsız bütçeli ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir özel amaçlı kuruluşa bırakılmıştır. Bu özel anakent kuruluşu 1981 yılında İstanbul Belediyesinden bağımsız olarak kurulmuştur. Ancak, 1983 sonrası demokratikleşme ve yeniden yapılanma çabalarının bir sonucu olarak 1984 yılında İstanbul

Belediyesine bağlanmıştır. Daha sonra İSKİ'ye benzer kuruluşlar; Ankara, İzmir ve bazı öteki büyük kentlerde kurulmuştur (Geray, 1999: 61).

5) Metropolitan Government (Büyükşehir Yönetimi)

Son yıllarda Amerika'da ulaşım imkanlarının gelişmesi ve şehir merkezlerindeki hayat pahalılığı sonucu banliyölere doğru bir göç süreci başlamıştır. Halk artık şehirde çalışıp orada alış veriş yapan, fakat vergisini burada ödemeyen bir konuma gelmiştir. Bu da pek çok sorunla uğraşması gereken kent yönetimlerini güçsüzleştirmiştir (Şahin, 1999: 130-132).

Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Bürosu tarafından metropolitan alan konusunda belirlenen kriterler; nüfus, iş-meşguliyet ve merkezi kent ile diğer kentlerin ilişkisi şeklindedir. Yani nüfus açısından belirli bir yoğunluğa ulaşmış bir merkezi kent ile iş ve ekonomik bağlantıları yoğun olan başka kentlerin bütünleşmesi suretiyle metropolitan alanın oluşacağı belirtilmektedir (Görmez, 1993: 20).

Bu konudaki ilk yöntem, Houston şehrinde olduğu gibi mücavir alanların ve banliyölerin merkezi kente katılması şeklinde idi. Ancak mücavir alanlar ve banliyöler bu uygulamaya yönelik referandumda red oyu vererek bu tür bir uygulamaya karşı koymuşlardır. İkinci yöntem, San Fransisco, Boston, New York şehri gibi County ve Municipality yönetimlerini bir çatı altında toplayan vilayet yönetimidir. Diğer bir çözüm yolu ise vilayet yönetimlerinin sözleşmeye dayanarak yerel topluluklara hizmet sunmalarıdır. Örneğin Los Angeles vilayetinde şerif bürosu, kendi polis teşkilatını kurmak istemeyen vilayete bağlı kentlere ücret karşılığında güvenlik hizmeti sağlamaktadır. Diğer bir yöntem ise, yerel konuların kent yönetimine bırakıldığı metropolitan alanın tümünü ilgilendiren konuların kendisine bırakıldığı metropolitan bir yönetimin oluşturulmasıdır. Son bir uygulama, özel bölgelerin yakın bölgelerin sınırlarının içerisine alınarak hizmet alanının genişletilmesi ve birimler arası işbirliğinin artırılması şeklindedir. Ancak metropolitan yönetim şeklinin yaygınlaşmasındaki sorunlardan dolayı çözüm yolu olarak özel bölgeler gösterilmekte ise de, halk özel bölgelerin kendi kontrollerinden uzaklaşabileceği endişesine sahiptir (Şahin, 1999: 130-132).

V- YEREL YÖNETİMLER ARASINDA GÖREV BÖLÜŞÜMÜ

ABD'de yerel yönetimler tarafından üstlenilmiş olan görevler eyaletler arasında farklılık arz etmektedir. Bunun temel nedeni, görevlerin eyaletler

içindeki yerel yönetimler arasındaki dağılımının, eyaletlerin anayasa ve yasalarındaki mevcut hükümlere göre düzenlenmesidir.

Bununla birlikte bir genelleme yapmak gerekirse, municipality'ler genellikle kendi bölgelerinde mal ve can güvenliğini ilgilendiren polis ve itfaiye hizmetlerinden, kütüphane hizmetlerinden, yolların bakımından, çöplerin toplanmasından, yolların aydınlatılmasından ve park hizmetlerinden sorumludurlar. Eğitim hizmetleri ise genellikle school district'ler tarafından sağlanmaktadır. Sağlık hizmetlerinden municipality'ler ve township'ler sorumludur. Ancak bazı üye devletlerde bu hizmetler kısmen veya tamamen county'ler tarafından üstlenilmiştir. Taşıma hizmetlerini bazen county, fakat genellikle special district'ler düzenlemektedir. Su temini veya kirli suların boşaltılması hizmetleri municipality'ler veya social district'ler tarafından üstlenilmiştir. Su temini hizmeti eğer bölgenin geniş bir bölümünü kapsıyorsa, bu taktirde hizmet, üye devletlerin merkezi örgütüne bağlı özel işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Hastane hizmetleri genellikle dini kuruluşlar tarafından organize edilmiş olan, kâr amacı gütmeyen üniteler tarafından gerçekleştirilmektedir (Nadaroğlu, 1998: 130-131).

Emniyet hizmetlerinin sunumuna ve örgütsel yapısına baktığımızda ise, bazı mahalli ünitelerde itfaiye ile polis teşkilatlarının tek bir çatı altında birleştikleri görülmektedir. Yerel yönetimlerin içişleri kapsamında sayılacak görevlerinin başında emniyet ve asayiş görevi gelmektedir. Bu anlamda polis teşkilatı, emniyet ve asayiş sağlamada en önemli kurumlardan biridir. Küçük kasabalardaki komiserliklerden, büyük merkezlerdeki dev emniyet müdürlüklerine kadar farklı çapta teşkilatlanmaya rastlamak mümkündür. Polis teşkilatının görevleri, yargı mekanizması ile doğrudan ilgili olduğu için, bir mahalli hizmet kategorisi olmaktan ziyade, yargı fonksiyonunun bir parçası olarak görülmektedir. Ayrıca, nüfus kayıtlarının tutulması, gayrimenkullere ilişkin işlemlerin yapılması, kıymet takdiri, vergilerin toplanması ve seçimlerin yapılması da içişleri ile ilgili görevler arasında sayılabilir (Türker, 1999: 606-607).

Bilimsel ve teknolojik alanda yaşanan gelişmelerle birlikte özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde internet üzerinden kamu hizmetlerinin sunulması, başta Beyaz Saray olmak üzere, merkez, eyalet ve yerel düzeydeki çoğu kamu kurum ve kuruluşunda oldukça yaygınlaşmıştır. Bu şekilde mevcut teknolojik gelişmelerden yararlanarak hizmet sunmak, yeni bir görev anlayışını beraberinde getirmiştir (Yıldız, 1999: 145).

VI- YEREL YÖNETİMLERİN MALİ YAPILARI

A.B.D.'de yerel yönetimlerin gerçekleştirdikleri hizmetlerle orantılı olarak gelir kaynakları oldukça fazladır. Bu kaynakların başlıcaları şunlardır:

1) Mahalli Vergiler

Sağladıkları hasılat yönünden mahalli vergiler, en önemli gelirlerdendir. Yerel birimler eyalet mevzuatı çerçevesinde faaliyet göstermek durumunda olduklarından, ya doğrudan eyalet yasalarıyla konulan vergileri toplama ya da bu yasaların çizdiği sınırlar içerisinde vergi koyma yetkisine sahiptirler (Türker, 1999: 607). Bu vergileri emlak vergileri, satış vergileri ve gelir vergileri olmak üzere üç ana gruba ayırabiliriz:

a) Emlak Vergileri

Emlak vergisi bina ve arsanın para değeri üzerinden yıllık olarak hesaplanan bir vergidir. Mevcut sisteme göre oturma bölgelerinin yakınında olan henüz yapı yapılmamış arsaların emlak vergisi, onun gerçek değeri üzerinden alınmaktadır. Bu değer mülk sahibi tarafından belirtilmektedir. Mülk sahibi bu konuda arsasını tarımsal arazi veya yapı arazisi olarak beyan etmek hakkına da sahiptir. Eğer tarım arazisi olarak gösterirse, bunun emlak vergisi çok düşüktür. Ancak bu durumda mülk sahibi ile 10 yıllık bir sözleşme yapılır. Eğer mülk sahibi bu 10 yıl içinde kararını değiştirir, tarım arazisini yapı yapılabilir araziye dönüştürmek isterse, aradaki vergi farklarıyla birlikte para cezası ödemek zorunda kalır (Nadaroğlu, 1998: 132).

Mahalli vergiler içerisinde en önemli yere sahip olan bu vergilerin mahalli gelirler içerisinde % 80 lik bir payı vardır (Türker, 1999: 607).

b) Satış Vergileri

Yerel yönetimlerin her birinde, üye devletlerin anayasa ve yasalarının kendilerine tanıdığı imkanlara göre değişik esas ve oranlarda satış vergisi uygulanır.

c) Gelir Vergisi

A.B.D.'de gelir vergisi yönünden en önemli vergilendirme otoritesi Federal Devlettir. Üye devletlerin pek çoğu ayrıca gelir ve kurumlar vergisi tahsil ettikleri gibi, bazı üye devletler de kendi sınırlar içindeki yerel yönetimlere gelir vergisi tahsil etme yetkisi vermişlerdir (Nadaroğlu, 1998: 132).

2) Bağış ve Yardımlar

A.B.D.'deki yerel yönetimler gerek federal devlet gerek sınırları içinde buldukları üye devletten önemli miktarda bağış ve yardım almaktadırlar.

Federal Devlet, ayrı bir fonda topladığı gelirleri üye devletlerle yerel yönetimler arasında belli formüllere göre bölüştürür (Nadaroğlu, 1998: 132). Bu formülde federal devlet eyaletler ve yerel yönetim birimlerine parasal yardımda bulunurken genel nüfus, kent nüfusu, kişi başına düşen gelir, gelir vergisi hasılası ve vergi toplama gibi kıstaslara bakar. Genel olarak, federal devletin daha alt birimlere yaptığı yardımların yaklaşık olarak üçte biri eyaletlere, kalan üçte ikisi ise yerel yönetimlere aktarılmaktadır (Türker, 1999: 608).

3) Borçlanmalar

Borçlanma yolu ile sağlanan gelirler de yerel yönetim hizmetlerinin finansmanında önemli yer tutmaktadır.

Yerel yönetimlerin birçok birimi, sermaye ihtiyaçlarını borçlanma yolu ile elde etmektedir. Bu daha çok yerel yönetim tahvil çıkararak, tahvil sahiplerine belirli bir oranda faiz ödeyerek gerçekleştirilmektedir. Fakat çoğu eyalet bu yola giden yerel yönetimleri belirli sınırlar içerisinde tutmaktadır. Örneğin Missouri eyaleti bu tip bir sermaye borçlanması için vatandaşların yerel bir referandum yapmasını istemektedir (Şahin, 1999: 133).

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletlerinde yerel yönetimler, kamu hizmetlerinin en etkili şekilde sunulmasının temel araçları olup, federe devletlerin (eyaletlerin) yönetim yapılarında çok önemli bir yere sahiptirler. Sayıları ve türleri oldukça fazla olup, yapıları, işlevleri, statüleri, yetki ve sorumlulukları eyaletten eyalete farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle ABD'nin yerel yönetim sistemi ile diğer ülkelerin ve bu arada Türkiye'nin yerel yönetim sistemi arasında kapsamlı bir kıyaslama yapma olanağı büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır. Ancak farklılığına ve çok zengin bir çeşitliliğe sahip olmasına rağmen ABD yerel yönetimleri, güçlü demokratik özellikleri ve hizmet sunumundaki etkinlikleri dolayısıyla dünyadaki en önemli yerel yönetim modellerinden birini oluşturmakta; bu nedenle diğer ülkeler için de çıkarılabilecek önemli dersleri bünyesinde barındırmaktadır.

ABD'de yerel yönetimler esas olarak eyalet hükümetiyle ilişki içerisinde faaliyetlerini sürdürmekte, merkezi yönetim (federal hükümet) ile hemen hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Yerel yönetimlerin görevleri konusunda ülke içerisinde bir yeknesaklık bulunmamakta, yerel yönetimlerin görev ve yetkileri eyaletlerin verdiği yetki belgesine veya berata göre azalıp çoğalmaktadır. Aynı şekilde yerel yönetimlerin yönetici kadroları da eyaletlere

göre değişmekte, ya doğrudan seçimle iş başına gelmiş veya seçilmiş kişiler tarafından atanmış yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Yerel yönetimlerin gelirlerinin büyük kısmı kendi gelirleri ve eyalet hükümetinin yaptığı aktarmalardan oluşmakta; federal hükümetin katkısı oldukça azdır.

ABD’de bazı hizmetler için özel bölgeler (special districts) kurulması, kentleşmenin kazandığı yeni boyutlar karşısında bazı hizmetleri göremez hale gelen belediyelerin bu yüklerden kurtulabilmeleri ve hizmetlerin etkinliğinin sağlanabilmesi açısından oldukça yararlı sonuçlar vermiştir. Bu tür esnek bir modelin benimsenmesi ve özel ihtiyaçlara yönelik özel yapıların oluşturulabilmesi, halkın sürekli artan ve çeşitlenen beklentilerinin karşılanmasında önemli fırsatlar sağlayabilir. Ülkemiz yerel yönetim sisteminde yapılacak yeni açılımlar için de bu tür yapılar örnek alınabilir.

ABD’de yönetim sistemi çağın ve toplumun ihtiyaçlarına göre sürekli değişebilen canlı bir yapı niteliğinde olup, yeni gereksinimlerin karşılanması amacıyla gerekli düzeltme ve düzenlemeler zamanında yapılmakta, ihtiyacı karşılamayan kurallar atılmakta ve yenileri getirilmektedir. Böylece yerel hizmetlerin sunumu ve hizmetlerin daha etkin bir şekilde sunulabilmesi amacıyla atılması gereken adımlar, statik hale gelmiş mevzuatın engellemesine takılmaz.

Ülkemizde ise yerel yönetimlere ilişkin son yıllarda yapılan ciddi reform girişimlerine rağmen, gerçek anlamda bir yerel demokrasiden söz etmek çok zordur. Ülkemizde yerel yönetimlerin gereksinimleri, bunların öncelik sırası, yapılacak hizmetlerin türü ve genişliği gibi birçok konuda merkezi yönetimin baskın bir belirleyiciliği söz konusudur. Oysa Birleşik Amerika’daki gibi halkın yönetime katılması, yerel yönetim sorunlarının daha hızlı ve kolayca çözülmesi yanında, yerel yönetimlerin daha dikkatli davranmalarını, yöneticilerin verdikleri sözlerin arkasında durmalarını da sağlar. Böylece yerel yönetim ile halk arasında karşılıklı güven gelişir ve her gün yüz yüze kalınan mahalli sorunlar birlik ve beraberlik içerisinde çok daha kolayca çözülür.

Özetlemek gerekirse, yerel yönetimlerin merkezi yönetimle ve bölgesindeki diğer yönetimlerle ilişkileri, yargı karşısındaki konumları, esnek yapılanmaları, yönetim organlarının oluşturulmasında halkın katılım düzeyi, kararların alınmasında ve uygulanmasındaki katılma mekanizmaları vb. açılardan ülkemizde yeni açılımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alanlarda, başta ABD olmak üzere gelişkin yerel yönetim sistemine sahip ülkelerin iyi uygulama örnekleri Türkiye için de yol gösterici olabilir.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Toplu Konut İdaresi ve IULA-EMME (1994), Yerel Yönetim Yapıları, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal (1989). Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Yöntemler, Türk İdare Dergisi, Sayı 382, Ankara.
- GERAY, Cevat (1999). İstanbul İçin Yönetim Biçimi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 4, Ankara.
- GÖRMEZ, Kemal (1993). Türkiye’de Anakent Yönetimi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, Ankara.
- GÖRMEZ, Kemal (1997). Yerel Demokrasi ve Türkiye, Gazi Kitapevi Yayınları, Ankara.
- GÖYMEN, Korel (1997). Türkiye’de Kent Yönetimi, Boyut Kitapları Yayınları, İstanbul.
- İSBİR, Eyüp Günay (1991). Şehirleşme ve Meseleleri, Gazi Büro Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen (1994). Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınları, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen (1988). Türkiye’de Kent Yönetimi, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.
- KÖKSAL, Tunay (1993). Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Yöntemleri ve Uygulaması, DPT Yayını, Ankara.
- MOAK, L. Lennox (1977). Responsibilities, Financing And Management Of Local Authorities, in The United States, Local Finance, Special Issue, New York.
- METİN, Hatice, ALTUNOK, Mustafa (2002) Karşılaştırmalı Bir Yaklaşımla Kamu Yönetimi ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı (3) 2002/1, Kocaeli
- NADAROĞLU, Halil (1998). Mahalli İdareler Teorisi Ekonomisi Uygulaması, Beta Yayınları, İstanbul.

- ODABAŞ, Hakkı (1997). Amerika Birleşik Devletleri Yerel Yönetimlerinde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri: Özelleştirme, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 4, Ankara.
- ŞAHİN, Mustafa (1999). Amerika Birleşik Devletlerinde Yerel Yönetimler, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, Ankara.
- TORTOP, Nuri (1991). Mahalli İdareler, TODAİE Yayınları, Ankara.
- TÜRKER, Muammer (1999). Amerika Birleşik Devletlerinde Mahalli İdareler, Dünyada Mahalli İdareler, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- YILDIZ, Mete (1999). Yerel Yönetimde Yeni Bir Katılım Kanalı İnternet: ABD’de ve Türkiye’de Elektronik Kamu Bilgi Ağı, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 4, Ankara.